

FLORIAN CRISTESCU
POVESTEA NEAMULUI NOSTRU

Autor de literatură pentru copii, **Florian CRISTESCU** (01.08.1884-29.06.1949) a fost fiul lui Stan Cristea-Măringic, învățător. În perioada primelor trei clase primare, pe care le-a urmat în satul natal, a purtat numele Florea Măringic. Gimnaziul l-a făcut în perioada 1896-1902, la Turnu Măgurele, la Gimnaziul „Sf. Haralambie“ sub numele de Cristescu St. Florea. După absolvirea Școlii Normale a Societății pentru Învățătura Poporului Român, în București (1905-1906), a fost încadrat ca învățător la Școala de aplicație de pe lângă această instituție (1906-1911). În 1910 s-a transferat la Roșiori de Vede, iar din 1912 până în 1940 a funcționat la o școală din Turnu Măgurele, fiind acolo și director. Revizor școlar pentru județul Teleorman, membru în Consiliul General al Instrucțiunii Publice, a intrat și în viața politică, fiind ales deputat și senator.

Primele apariții editoriale, îndeosebi cu povestiri pentru copii, sunt consemnate, în intervalul 1904-1906, în: „Revista Asociației Generale a Învățătorilor și Învățătoarelor din România“, „Revista noastră“ și „Viața literară“. Publicând proză, versuri, articole, Florian Cristescu (semnând sub acest nume de prin 1904) va mai colabora la: „Prezentul“, „Viața literară și artistică“, „Șezătoarea săteanului“, „Evenimentul“, „Veselia“, „Foaia interesantă“, „Cosânzeana“ etc. A editat o revistă ilustrată pentru copii, „Fluierașul“ (1910, 1912-1913), împreună cu Ion Jelea și Teodor Castrișanu, precum și „Cimpoiul fermecat“. A mai înființat foile „Îndrumarea“ (Turnu Măgurele, 1913-1914), pentru săteni, și „Gazeta noastră“ (Turnu Măgurele, 1925-1935), destinată institutorilor.

Florian Cristescu, ce a fost un pedagog strălucit, un afectuos prieten al celor mici, a alcătuit, în colaborare cu alți colegi, valoroase manuale școlare. Împreună cu I.G. Bratu, a elaborat o metodică a învățământului primar (1911) și antologii, precum sunt *Dor de primăvară* sau *Șirag de mărgelușe*, destinate lecturilor școlare. O fantezie deosebită vedește suita de peripeții ale unor rozătoare nostime: *Familia Roademult* (1912), care a luat un premiu al Academiei Române, *Nepoții Roademultulesei* (1922), *Școala lui Chițchiron* (1926), *Familia Roadensec* (1946). Pățaniile pline de haz ale șoricelilor au, bineînțeles, un tâlc moral. Un basm, cu bune resurse narrative, este *Firicel Voinicul* (1929). Un roman cu subiect ce se vrea moralizator este *Moțodel* (1934). Prin reușita eroului (un orfan care ajunge negustor înstărit și generos) autorul își propune să arate unde duc hărnicia și perseverența.

Miraculosul și realul se întrepătrund meșteșugit în cele trei volume din *Povestea neamului nostru scrisă pe înțelesul tuturor* (1920-1929), istorisire retipărită în multe ediții și încununată cu *lauri academici*. Preamărind virtuțile moldovenilor și muntenilor, ca și faptele de neasemuită vitejie ale atâtor voievozi înțelepți și evlavioși, Florian Cristescu încearcă să insuflă copiilor sentimentul iubirii de țară.

În literatura pentru copii, Florian Cristescu rămâne un nume reprezentativ.

FLORIAN CRISTESCU

POVESTEA NEAMULUI NOSTRU

SCRISĂ PE ÎNȚELESUL TUTUROR

ÎN CINSTEA VOINICILOR
CARE I-AU BIRUIT PE DUȘMANI
LA JIU, LA MĂRĂȘTI ȘI LA MĂRĂȘEȘTI

Andreas
PRINT

CUPRINS

CARTEA ÎNTÂI / 5

*Cuprinde șirul întâmplărilor
de la întemeierea cetății Roma,
până când s-a zidit Mănăstirea Argeșului.
Întâmplările sunt povestite în șase seri,
după cum urmează:*

Seara întâi / 7

Începutul poveștii / 7

1. Împăratul cel bătrîn cu doi feciori frumoși / 8
2. Nepoata împăratului naște doi gemeni / 9
3. Nepoții împăratului sug lapte de la lupoaică / 10
4. Nepoții scot pe bunic de la închisoare și pe locul unde i-a găsit lupoaica întemeiază o cetate vestită / 12
5. Romanii cei vestiți plătesc bir lui Decebal, Zmeul codrilor / 13
6. Un popor mititel, dar Roma tremură de el / 15
7. Povestea cu o broască, un șoarece și cinci săgeți / 17
8. Traian Făt-Frumos bate pe Zmeul codrilor / 17
9. Făt-Frumos ridică iarăși oaste împotriva Zmeului / 19
10. Cornelius Lupus și Decebal Zmeul / 20
11. Povestea generalului Longhin, care s-a otrăvit de bună voie / 21
12. Romanii răpun pe Daci, iar Zmeul codrilor se omoară singur / 23
13. Dochia cea frumoasă se preface în stană de piatră / 25
14. Romanii s-au încuscrit cu Dacii și din amestecul lor s-a născut neamul românesc / 25

Seara a doua / 27

1. Cât pământ au stăpânit românii dintru început și ce zestre le-au mai lăsat romanii / 27
2. Ce pilde bune au lăsat romanii urmașilor / 28
3. Peste români au năvălit un soi de popoare sălbatice de prin pustietățile Răsăritului / 30
4. Văzând că n-o pot scoate la capăt cu barbarii, românii s-au ascuns în munți / 32
5. Cum trăiau românii în munți / 33
6. Românii din Macedonia / 34
7. Trimișii românilor au fost palmuiți de greci / 35
8. Ioniță cel Frumos, împărat al românilor și al bulgarilor / 36
9. Prințisorul cel înfumurat știe să fugă / 37
10. Cum s-a isprăvit împărăția românilor macedoneni / 38

Seara a treia / 39

1. Cum au venit ungerii peste români / 39
2. Moartea lui Gelu, voievodul Transilvaniei / 40
3. Ca să poată lupta mai cu folos împotriva tătarilor, românii au început să se unească între ei / 41
4. Negru Vodă întemeiază Țara Românească / 43
5. Dragoș, Soarele din Maramureș / 44
6. Vânătoarea lui Dragoș / 45
7. Dragoș omoară zimbrul și stăpânește Țara Moldovenească / 47
8. Bogdan-Vodă a bătut pe unguri și a întemeiat Moldova, țară liberă și mare, de la munte pân' la mare / 50
9. Românul basarabean și tătarii / 51

Seara a patra / 52

1. Despre urmașii lui Negru Vodă și ai viteazului Bogdan Vodă / 52
2. Basarab Vodă și regele ungerilor care fuge desculț și îmbrăcat în veșminte ciobănești / 53
3. Vlaicu Vodă, nepotul lui Basarab / 56
4. Cum a copilărit nepotul lui Vlaicu Vodă / 57
5. Bătălia de la Câmpia Mierlei / 58
6. Cum l-a bătut Mircea pe Baiazid la Rovinele de lângă Craiova / 59
7. Bătălia de sub zidurile cetății Nicopole / 61
8. Mircea înfrânge pe unguri într-o strâmtoare din Carpați / 63
9. Lupta de la apa Ialomiței / 64
10. Despre înțelepciunea și mărirea lui Mircea Vodă / 64
11. Alexandru Vodă cel Bun și cel Bătrân / 66
12. Cum i-au smintit cu bătaia moldovenii pe nemții teutoni / 66
13. Împăratul din Constantinopol trimite lui Alexandru Vodă daruri împărătești / 68
14. Țigănușul care nu știe „Tatăl nostru” / 68

Seara a cincea / 70

1. Voicu Românul, tatăl lui Iancu Vodă / 70
2. Fesul lui Ali turcul / 72
3. Unul mai viteaz ca șapte / 73
4. Feciorul lui Voicu Românul ajunge general vestit / 75
5. Iancu Corvin ajunge domn stăpânitor al Transilvaniei / 76
6. Vlad Țepeș Vodă / 77
7. Țepeș-Vodă și cerșetorii / 79

8. Vlad Țepeș pedepsește pe cei lingușitori și cruță pe cei care spun adevărul / 79
9. Vlad Țepeș și femeia leneșă / 80
10. Cum a fost pedepsit țiganul care furase turta de unt / 80
11. Țepeș și solii turcești / 81
12. Vlad Țepeș și călugărul bulgar / 82
13. Negustorul florentin / 83
14. Vlad Țepeș pedepsește pe ungurii și pe sașii din Brașov / 84
15. Pățania lui Catabolinos și a lui Hamza Pașa / 84

Seara a șasea / 86

1. Despre cetatea cea vestită a sfântului împărat Constantin, adică despre Constantinopol, și despre Sultanul Mahomed, care a luat-o din mâinile creștinilor / 86
2. Țepeș trece peste Dunăre și prinde douăzecișicinci demii de turci, apoi, ca să iscodească armatele dușmane, se face cerșetor și ajunge până la cortul sultanului / 87
3. Țepeș comandă oștirea turcească / 89
4. Soldații lui Țepeș în fața sultanului / 90
5. O cununie pe cîmpul de bătaie / 91
6. Maria Putoianca / 91
7. Cine a zidit cetatea Poenarii, din munții Argeșului / 92
8. Ce-a văzut sultanul Mahomed aproape de Brăila / 93
9. Cum tremurau turcii de frica lui Țepeș / 93
10. „Ferește-mă, Doamne, de dușmanul din casă, că de străini mă feresc eu” / 93
11. Cântecul lui Oprișan / 95
12. Câteva mănăstiri vechi și vestite / 99
13. Neagoe Vodă și Doamna Despina / 100
14. Cântecul Mănăstirii Argeșului / 101

CARTEA A DOUA / 107

Cuprinde șirul întâmplărilor de la nașterea lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt și până la înfricoșătoarea bătălie de la Călugăreni, unde Mihai Viteazul a zdrobit oastea vizirului Sinan Pașa. Întâmplările sunt povestite în șase seri, după cum urmează:

Seara întâi / 109

Cuvânt de legătură între cartea întâi și cartea a doua / 109

1. Cum i-au venit ursitoarele lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt / 109

2. Îngerul lui Ștefan Vodă / 111
3. Stejarul din Borzești / 112
4. Judecata lui Ștefănel Domnișorul / 113
5. Ștefănel Domnișorul la curtea lui Iancu Vodă Corvin din Inidoara / 116
6. Ștefănel Domnișorul nu se teme de fiarele codrilor / 118
7. Ștefănel Domnișorul și viteazul Costea Armașul / 118
8. Copilandrul Ștefănel luptă alături de vitejii bătrâni și încercați, alungând pe poloni din ținutul Fălciului / 120
9. Cum a fost omorât Bogdan Vodă, tatăl lui Ștefănel / 121

Seara a doua / 122

1. Legământul dintre Ștefănel Domnișorul și Vlad Țepeș, nepotul lui Mircea / 122
2. Ștefănel intră cu oaste în Moldova și moldovenii îl primesc cu închinare, cu flori și cu ramuri verzi / 123
3. Întâmplarea lui Ștefan Vodă pe câmpul *Dreptății*, ungerea și ridicarea lui în scaun / 125
4. Ștefan Vodă cel Mare și mortul cel fără rude / 126
5. Cum l-a pedepsit Ștefan Vodă pe hatmanul Peșteliuc / 127
6. Altarul mănăstirii Putna / 129
7. Scările lui Ștefan Vodă / 130
8. Ce-a pățit Mateiaș, craiul în orașelul Baia? / 131
9. Cum au scăpat moldovenii de Aron ucigașul și cum s-a împăcat Ștefan Vodă cu Mateiaș Corvin / 132
10. Masa lui Ștefan Vodă / 133
11. Cântecul lui Matei Corvin / 133

Seara a treia / 138

1. Moldovenii zdrobesc pe tătari în dumbrava de la Lipnic, iar Ștefan Vodă răscumpără prin sângele unui fecior de han tătăresc, sângele nevinovatului Gheorghiuță / 138
2. Ștefan Vodă și icoana sfântului Gheorghe / 139
3. Despre certurile dintre Ștefan Vodă și Radu cel Frumos, fratele lui Țepeș / 141
4. Cum l-a înfruntat Ștefan Vodă pe Mahomed Sultanul și cum i-a zdrobit el pe turci la Podul Înalt, de la pârâul Rahovățului / 142
5. Cum a pedepsit Ștefan Vodă pe beglerbeii prinși în Moldova și cum s-a vestit în toată creștinătatea mareața biruință de la Podul Înalt / 145
6. Sfinții arhangheli Mihail și Gavril ocrotesc pe Ștefan Vodă / 147
7. Podul Harapului / 147
8. Cum l-a răsplătit Ștefan Vodă pe Șoiman Burcel și pe alți viteji / 148

Seara a patra / 150

1. Înfricoșătoarea luptă de la Valea Albă / 150
2. Ștefan Vodă bate la poarta cetății Neamț, dar maică-sa nu-i deschide / 152
3. Daniil Sihastru / 152
4. Ștefan Vodă și baba Tudora Vrâncioaia / 153
5. Fântâna lui Bârsan / 154
6. Ștefan Vodă și Tina Dunărea / 156
7. Ștefan Vodă și Purice Aprodul / 159
8. Fântâna Doamnei / 160
9. Stînca Doamnei / 161
10. Dumbrava Roșie / 161
11. Despre înțelepciunea lui Ștefan Vodă sau cum a scăpat el Moldova de la o secetă mare / 163
12. Cântecul lui Ștefan cel Mare / 164

Seara a cincea / 165

1. O clipă de nerecunoștință și o rană care 42 de ani nu se tămăduiește / 165
2. Sabia lui Ștefan Vodă / 167
3. Bătrânul Ștefan Vodă pedepsește pe boierii răzvrătiți, apoi unge domn pe feciorul său Bogdan al Voichiței / 168
4. Ștefan dă sfat și învățătură urmașilor / 169
5. Cum a murit și cum a fost înmormântat Ștefan Vodă / 169
6. Logofătul Tăutu și cafeaua Vizirului / 171
7. E fecior de pescăriță, dar e a lui Ștefan mlădiță / 173
8. Visul lui Petru Majă / 175
9. Despre luptele și cuceririle lui Petru Vodă / 176
10. Ion, feciorul armencei din Suceava, ajunge giuvaiergiu vestit în Constantinopol / 178
11. Vitejiile lui Ioan Vodă / 179
12. Golia trădătorul / 180
13. Îngrozitoarea moarte a viteazului Ioan Vodă / 181

Seara a șasea / 183

1. Despre Doamna Chiajna, fiica lui Rareș, și despre soțul ei Mircea Ciobanul, care la moarte a fost scuipat și batjocorit de boieri / 183
2. Un voievod ucide 47 de boieri, iar o domniță știe să se răzbune îngrozitor / 185
3. Așchia nu sare departe de tulpină / 187
4. Despre nașterea lui Mihai Viteazul / 188
5. Cum a copilărit Mihai Viteazul și cum a ajuns domn fratele său Petru Cercel / 189
6. Mihai omoară un balaur groaznic în Ținutul Mehedinților / 190

7. Mihai și Călăul / 191
8. Banul Mihai se face domn și ridică repede armele împotriva păgânilor / 192
9. Ologii de la Călmățui / 193
10. Despre cei șapte căpitani ai lui Mihai-Vodă și despre uciderea lui Mustafa Pașa / 194
11. Cântecul lui Preda Buzescu / 195
12. Ciobăncuța Zlata și Viteazul Cârloman / 196
13. Popa Stoica din Fărcaș și Radu Calomfirescu / 197
14. Viteazul căpitan Dracea Golescu și luptele de la Putinelu și de la Piatra / 199
15. Înfricoșătoarea bătălie de la Călugăreni / 201

CARTEA A TREIA / 205

*Cuprinde șirul întâmplărilor
de la înfricoșătoarea bătălie de la Călugăreni
până la revoluția lui Horia,
viteazul care a murit pe roată.
Întâmplările sunt povestite în șase seri,
după cum urmează:*

Seara întâi / 207

1. Pășania voinicosului Hasan / 207
2. Cerbii lui Mihai Vodă / 209
3. Pe când Mihai Vodă ține sfat de război cu căpitani săi, doi voinici feciori de casă, Pruncu și Frunză, dau foc ierbărilor din tabăra lui Sinan Pașa / 211
4. Despre prăzile românilor în lupta de la Călugăreni / 213
5. Ce-a mai pățit bătrânul Sinan Pașa după răcoarea lui din mocirla Neajlovului / 215
6. Despre fuga lui Sinan Pașa și despre nimicirea oștirii turcești la malul Dunării, lângă cetatea Giurgiului / 217
7. Despre spaima care intrase în sufletele turcilor și despre încercarea lui Radu Mihnea, feciorul turcitolui / 219
8. Drumul oii și lupta de la valea Strâmbului / 220

Seara a doua / 224

1. Care-i pașa Diului și care-i baba bocitoare? / 224
2. Cum era să fie omorât Mihai Vodă într-o luptă lângă cetatea Vidinului / 227
3. Înfrîngera tătarilor lângă Gherghița și pedepsirea boierilor răzvrățiți / 228
4. Popa Stoica și Malcoci-Baba-Malcoci / 230
5. Despre moartea vitejească a vestitului Popa Stoica din Fărcaș / 235

6. Buturuga mică răstoarnă carul mare / 236
7. Despre întemeierea târgului Roșiorii de la Vede / 237
8. Că Mihai Vodă n-a fost numit viteaz nebiruit, ci și desăvârșit iubitor al credinței strămoșești / 238

Seara a treia / 240

1. Despre prietenia lui Mihai și despre legământul lui cu împăratul Germaniei / 240
2. Un vlădică papistaș se face voievod al Ardealului, iar Mihai Vodă trece cu oștire peste munți ca să-i strice socotelile / 241
3. Lupta de la Șelimberg / 243
4. Intrarea lui Mihai în Alba Iulia / 244
5. „Săracul popă, săracul popă!” / 245
6. Mihai cucerește Moldova și apoi se încoronează ca domn al tuturor românilor / 246
7. Despre admiratorii și despre dușmanii lui Mihai Vodă / 247
8. Bătălia de la Mirăslău / 248
9. Ultimele lupte ale Voievodului Mihai / 250
10. Cântecul lui Mihai Viteazul / 252

Seara a patra / 253

1. Despre boierii Movilești, urmașii vestitului Purice Aprodul / 253
2. Despre un boier din neamul Movileștilor care a spânzurat pe voievodul Moldovei, ca să se facă el domn, și despre o domniță care își taie costița și-o trimite ca dar la mănăstire / 254
3. Trei voievozi sunt omorâți cu moarte păgânească, iar un vlădică ajunge nemuritor / 256
4. Despre Radu Ștefan Basarab, răzbnătorul lui Mihai Viteazul / 257
5. Voievodul Radu Mihnea, deși era fecior al Turcitului, arată multă dragoste către biserica creștină și fu gospodar bun și priceput / 259
6. Matei Basarab din Brâncoveni, feciorul lui Danciu Vornicul / 261
7. Matei Basarab cucerește cu sabia tronul Munteniei / 262
8. Înțeleptul învinge mai ușor cu limba decât cu sabia / 262
9. A împărțit pe din două / 263
10. Vasile Lupu umblă după tronul Munteniei, dar mănâncă bătaie de câte ori a încercat să-l ia / 264

11. Alergând după domnie, Alion Vodă și-a pierdut și urechile și nasul / 265

Seara a cincea / 266

1. Marea ambiție a lui Vasile Lupu îl îndeamnă să facă și multe lucruri de ispravă / 266
2. După ce se întrec în fapte bune, cei doi voievozi se împacă și aduc laudă lui Dumnezeu, zidind fiecare câte o biserică / 268
3. Câteva obiceiuri din vremea lui Matei Basarab și a lui Vasile Lupu / 270
4. Bătălia de la Finta / 271
5. Despre sfârșitul celor doi voievozi: Matei și Vasile / 273
6. Doi urmași de-ai viteazului Radu Șerban Basarab / 274
7. Despre pățania și despre pribegiile boierului moldovean Nicolae Milescu Spătaru / 276
8. Despre mitropolitul Sava Brancovici și despre rușinea pe care a pățit-o Apafi, principele unguresc din Țara Ardealului / 277
9. Rege Poloniei și plăieșii din cetatea Neamțului / 277
10. Constantin Brîncoveanu / 279
11. Aga Bălăceanu și Constantin Brîncoveanu / 280
12. Moartea lui Constantin Brîncoveanu / 281

Seara a șasea / 283

1. Despre Cantemir Vodă cel Bătrân și despre feciorul său Dimitrie mare cărturar și filozof al neamului românesc / 283
2. Pățania grecului Mavrodin Paharnic / 284
3. Despre firea grecilor și despre domnia fanarioților / 286
4. Despre birurile puse de fanarioți și despre haiducul Iancu Jianu / 288
5. Haiducul Gheorghilaș și grecul Macovei / 289
6. Răpirea Bucovinei și uciderea lui Grigore Ghica / 290
7. Cum ne-a răpit Rusia pământul dintre Prut și Nistru / 292
8. Doina și cântecele bătrânești erau mângâierea românilor asupriți / 293
9. Cântecul lui Român Gruia Grozăvanul / 294
10. Iordaki al Lupului / 296
11. Cum au trăit românii sub stăpînirea ungarilor / 297
12. Revoluția lui Horia care a murit pe roată / 298

CARTEA
ÎNTÂI

SEARA ÎNTÂI

i așa, măi băieți! Mi-a venit și mie rândul să vă spun o poveste! Și... o să vă spun, de ce să nu vă spun? Că ce minunate sunt poveștile, mai ales când n-ai altceva mai bun de făcut.

Cu ele omorâm pustiul de urât, în acele seri lungi și posomorâte ale iernii; cu ele ne mai înveselim inimile amărâte de necazurile vieții. Poveștile sunt ca niște fecioare blânde și frumoase: râd și plâng cu toată lumea; le afli orișunde și nu mor niciodată.

Cu ele ne-am pomenit noi, de când eram în leagăn, și ele au să ne fie tovarășe în viață, până la mormânt. Câte povești frumoase nu ne-or fi spus mamele noastre în vremea cea fericită a copilăriei, dar noi nu le mai ținem minte. Le-am uitat, fiindcă eram prea tare fermecați de dulceața și duioșia cântecului.

„Nani-nani,
Puiul mamei.“

care se strecura printre povești, ca un fir de aur printr-o canură¹ de mătase. Poveștile sunt fecioare răsfățate. Ele stau la masă cu craii și cu împărații, tănuiesc cu reginele, țin sfat cu împărătesele și întotdeauna au ușile deschise la fel și fel de fețe. Ele petrec cu bogătașii; râd și petrec cu moșierii; se răsfăță pe pernele de puf ale cucoanelor. Dar, după cât am auzit eu, de pe la unii și de pe la alții, cică nu prea se simt fericite alături de bogătașii stăpânitori ai lumii și că mai bine le-ar prii când însoțesc drumeții pe cale,

când țin de urât babelor, când întovărășesc pe oșteni pe câmpul de bătaie, ori când își încălzesc oscioarele pe lângă vetrele muncitorilor. Așa, zău! Răsfățate mai sunt și poveștile astea, bătu-le-ar norocul!

Auziți, dumneavoastră, fug ele de prin palatele aurite ale regilor și împăraților și aleargă să petreacă voioase – afară la marginile orașelor, în taberele soldaților, ori departe, la țară, în jurul unei ulcelușe cu vin, ori lângă o strachină cu boabe fierte, în bordeiul cine știe cărui om nevoiaș.

De multe ori le găsești stând la sfat cu ciobanii, seara la foc, în preajma oilor; de la clăci și de la șezători nu lipsesc niciodată; poveștile nu lipsesc din bordeiul săracilor cinstiți și muncitori, ba nici din corturile țiganilor nu lipsesc, poznașele. De câte ori nu le afli stând turcește lângă cușniță, râzând și chicotindu-se ca la ele acasă. Așa sunt ele, drăguțele, de povești, lăsate de la Dumnezeu Sfântul, să ne iubească mai mult pe noi, ăștia mulții și săracii. Iar pentru asta noi să ne bucurăm, măi băieți, căci tot mai bine este când pe vatră, în locul sărăciei bătrâne și zbârlite, se răsfăță o poveste tânără și frumoasă ca Ileana Cosânzeana, aceea despre care se spune că:

„Floarea din costiță-i cântă
Nouă împărați ascultă.“

așa cum ascultați și voi la mine, avea-r-ați parte tot de bine. Iar eu, acum, am să vă spun o poveste, lungă, lungă să ne-ajungă și frumoasă, frumoasă cum n-a mai fost alta.

Și voi s-o ascultați cu băgare de seamă, s-o înțelegeți bine ca s-o puteți povesti și altora, căci povestea pe care am să v-o spun eu acum este **povestea neamului nostru.**

¹ Canură, canuri = Fir scurt de lână, rămas după dărăcit, folosit (ca bătătură) pentru țesături mai groase. (n.ed.)

Așa, măi băieți, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu voia voastră, am să vă încep în seara aceasta povestea cea minunată a neamului nostru românesc. Și dacă n-oi isprăvi-o astă seară, am s-o deapăn și mâine seară și poimâine, până oi da-o gata – căci, după cum v-am spus, e lungă, și ar fi păcat de frumusețea ei să nu v-o spun toată.

Ui, ui! Nu picotați, măi!

Ascuțiți-vă mințile, deschideți-vă urechile și fiți cu luare aminte, că mi-e mărișor caierul și trebuie să-l dau gata, măcar că nu-mi prea torc eu, așa de Doamne ajută. Iar dacă torc eu firul mai gros cumva, pe-alocuri, să dați și voi mai tare cu vătalele, să-i sară nodurile, ca să iasă pânza mai fără lătunoaie¹.

Și acum, fiți gata, gata, că-i dau drumul fusului!

1. Împăratul cel bătrân, cu doi feciori frumoși

Cică a fost odată ca niciodată, demult, foarte demult, de când nici bunica bunicuții mele nu și-ar mai aduce aminte. A fost atunci... un împărat și o împărăteasă.

Și erau bătrâni-bătrâni și cocoșați, cocoșaaați, că de abia își mai puteau duce zilele de bătrâni și de cocoșați ce erau. Ca să le mângâie bătrânețea, bunul Dumnezeu le dăruise demult, doi copilași, care acum crescuseră mari și erau doi flăcăi mândri și frumoși, ca doi luceferi. Și erau fericiți bătrânii, ca nimeni pe lume, și le erau dragi feciorii, le erau dragi de-i sorbeau din ochi când îi vedeau zburând pe caii lor năprasnici, până se pierdeau departe, departe, în zările albastre. Să-i fi văzut pe feciorii împăratului când plecau la vânătoare! Atunci parcă erau niște

zmei; înaripați ca de pe tărâmul celălalt, nu feciori de împărat. Atunci – numai să te fi dat de-o parte și să-i fi privit cum le străluceau hainele țesute de mâna împărătesei, să fi văzut cum le sclipeau armele, ca niște pietre nestemate, pe pământ din cer picate, și eu zic așa, c-ați fi rămas fermecați, de atâta mândrețe.

Iar pe bătrânul împărat și pe împărăteasă – mamă, Doamne – să-i fi văzut cum îi sărutau cu foc, înainte de plecare și cum îi priveau apoi din prispa castelului împărătesc, cu ochii îmbrobodiți în lacrimi de bucurie și de fericire.

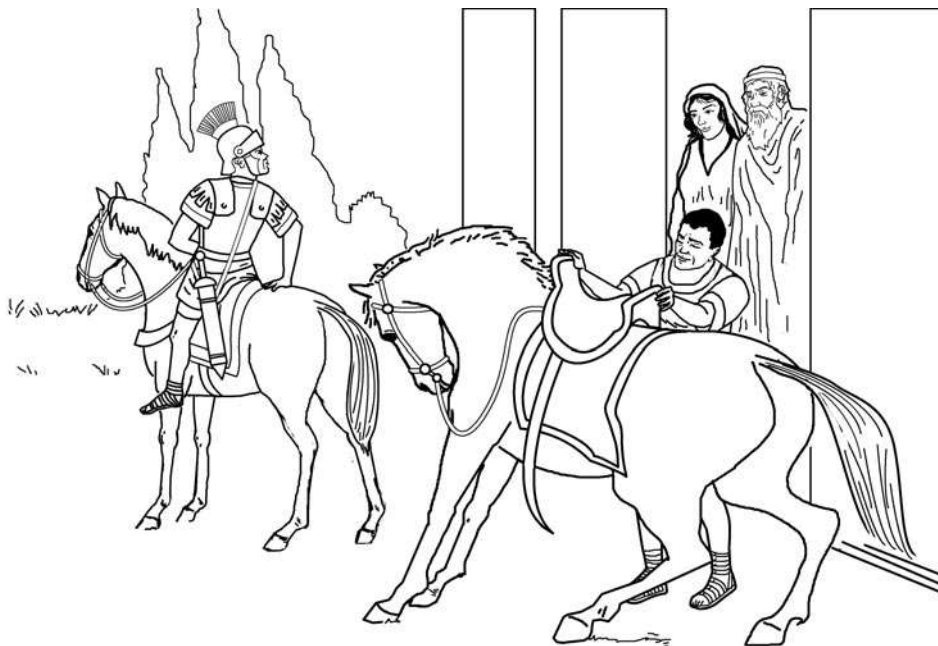
Și s-au însurat, măi băieți, feciorii împăratului, amândoi odată – că erau gemeni. Și au luat niște soțioare mândre și frumoase măi, frumoase, numai ca ele. Și-au făcut o nuntă mare, împărătească, cu alai și cu veselie, de s-a dus vestea peste nouă țări și peste nouă mări. Vinul curgea din berechet, pe toate cărările și numai cine n-o fi vrut, n-o fi băut; lăutarii cântau în ruptul arcușurilor, iar lumea se legăna voioasă în hore mari, rotate, de parcă o bătea vântul.

Cât despre împărat și împărăteasă, dânșii nu-și mai țineau firea, fermecați de atâta fericire.

Ce vreți? Își văzuseră oamenii visul cu ochii.

Și n-a mai trecut multă vreme după nuntă, căci – așa a fost sortit de la Dumnezeu, Sfântul – li s-a apropiat bătrânilor ceasul să se ducă de pe lumea albă, și s-au dus. Iar înainte de a închide ochii, au lăsat cu limbă de moarte sfat feciorilor, să împărătească în locul tatălui lor, pe rând, fiecare câte un an. Iar feciorii, după ce i-au plâns cât i-or mai fi plâns pe părinții lor, și-au stăpânit inimile și, întorcându-și gândurile spre treburile împărăției, s-au înțeleș care să împărătească mai întâi.

¹ lătunoaie = îngroșătură în firul bătăturii pânzei, ceea ce e un defect. (*n.ed.*)

Și priveau din prispa castelului împărătesc, cu ochii în lacrimi de bucurie și de fericire

Și a început, după cum se și cuvenea, să împărătească fratele cel mai mare. Și-a împărățit el, cu pace și cu liniște, un an întreg.

Dar când să dea – după sfatul părinților – rândul fratelui mai mic, a pus, mări nenișorilor, picioarele în prag și nu, și nu, că taică-său pe el l-a lăsat împărat pe toată viața.

Ca să se curețe apoi de fratele său, l-a băgat la închisoare, iar el a împărățit singur înainte, fără frică și fără rușine, vreme îndelungată.

2. Nepoata împăratului naște doi copii gemeni

Fratele cel mic – că uitasem să vă spun, uitav-ar cele rele – avusese o fetiță; atâta îi dăruise Dumnezeu. Și fetița aceea mititică rămăsese fără sprijin, prin ușile altora și a crescut așa necăjită și amară, ca vai de ea, până și-a făcut milă un boier de-a luat-o la el acasă, a crescut-o, a îngrijit-o și, în cele din urmă, a căsătorit-o cu un fecior al său, de și-a făcut-o noră. Acum, fata

acelui din temniță era mulțumită și fericită în casa milosului boier, era așa de mulțumită și de fericită lângă bărbatul său, încât o lume întreagă râvnea la fericirea ei. Dar împăratul cel lacom și rău, unchiul ei, care, ca omul cu musca pe căciulă, se temea până și de umbra lui, se temu ca nu cumva fata lui frate-său să nască vreun copil, care să se ridice cândva și să-l dea jos din scaunul împărătesc. El o luă din casa bărbatului; lăasă cu lacrimi în ochi pe toți câți o cunoscuseră și o vârî la închisoare, fără vină și fără judecată.

Și acolo, în bezna rece și înăbușitoare a temniței, biata femeie născu doi copilași gemeni, micuți și frumoși, de parcă erau picați de sus.

Să fi văzut pe sărmana femeie cum îi desmierda, cum le cânta și cum îi bocea scâldându-i în lacrimi. I se rupea inima când se gândea că n-are măcar o cârpă, ori, vorba cântecului:

*„Un scuticel,
Cât de rupticel,”*

ca să le înfășoare oscioarele; dar se mulțumea că-i are și așa, goi și despuieți, că-și mai mângâia cu

ei zilele grele și lungi ca anii, în acea închisoare înfricoșătoare, de unde nu se zărea niciodată lumina soarelui.

Dar nemilosul împărat nici această mângâiere nu i-a lăsat-o, sârmana de ea. Căci însetat după sânge și nebun după slavă, porunci unui slujitor al său să ia copilașii de la sânul mamei lor, să-i omoare și să le păstreze numai ochișorii, ca dovadă că i s-a îndeplinit fioroasa poruncă.

Într-o noapte neagră ca păcatul, slujitorul împăratului se coborî în temnița lăuzei, îi smulse copilașii din brațe și, lăsând-o leșinată pe dușumeaua rece, se duse să-i omoare la marginea orașului.

Era gata să le răpună viața!....

Dar deodată i se întoarse inima; i se făcu milă de bieții copilași nevinovați, care-i tremurau în mâini ca niște turturele, și stătu locului. De jur împrejurul lui nu se simțea țipenie de om. Era un întunerice de țipenie dat cu degetele în ochi și în tot cuprinsul nu se mai auzea decât murmurul râului, care curgea spumos și umflat pe la marginea orașului.

Ca prin minune însă, norii se risipiseră, o stea-luță zâmbi veselă într-un ochi de cer și parcă-i zise slujitorului: Nu omorî pe bieții copilași, nu-i omorî, că, dacă doarme lumea, te vede Dumnezeu. Slujitorul se cutremură, ochii i se umplură de lacrimi, sărută pe copilașii nevinovați și în loc să-i omoare îi așeză cu grijă într-o albie care se legăna dinaintea lui pe marginea apei și le dădu drumul pe pârâu la vale, să se ducă în voia valurilor, unde-o vrea Dumnezeu. Apoi se întoarse acasă, și drept dovadă că a îndeplinit porunca, tăie doi căței, le luă ochii și îi duse plocon împăratului.

3. Nepoții împăratului sug lapte de la lupoaică

Iar albia, pe care Dumnezeu ca un puternic i-o scosese în cale milosului slujitor, s-a tot dus la vale, legănată de valurile apei, până s-a oprit – undeva, departe – între niște ierburi, la marginea râului. Și când s-au tras apele, a rămas pe uscat. Iar locul unde se oprise albia cu pruncii era pustiu, încât oamenii mai niciodată nu treceau pe acolo. Numai fiarele sălbatice petreceau prin locurile acelea, ca la ele acasă.

Copilașii – rămași singuri în pustietatea aceea – stăteau frumușel în albioară și țipau de foame.

Și cum țipau ei, i-a simțit o lupoaică, crudă și fioroasă, cum sunt toate lupoaicele, și a venit la ei.

Dar să vedeți minunea lui Dumnezeu. Cum a zărit copilașii, lupoaica și-a adus aminte de pușorii ei pe care îi omorâseră niște vânători, cu câteva zile mai înainte, și, făcându-i-se milă, se îmblânzi întocmai ca o mieluşică.

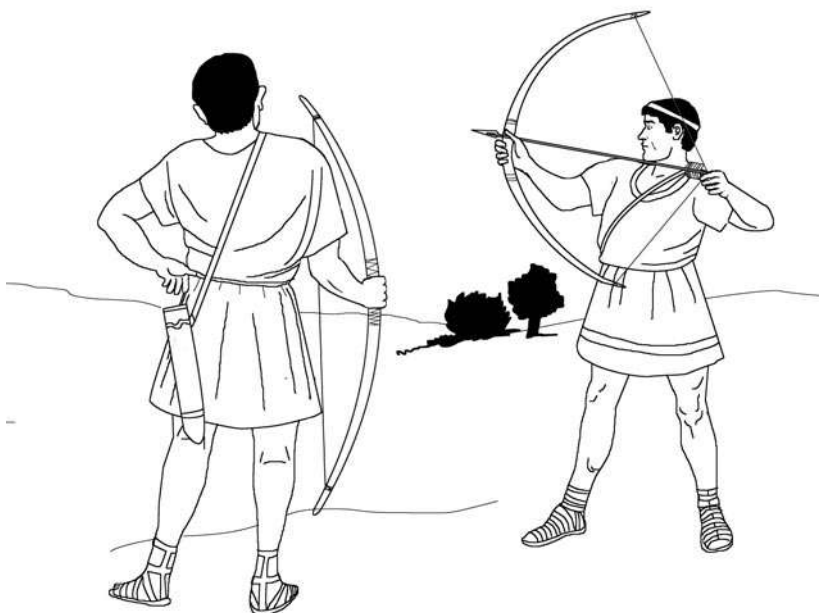
Și nu numai că nu i-a mâncat pe cei doi frățiori, dar, minune nemaiauzită, fiara, întocmai ca o mamă duioasă, s-a încolăcit pe lângă copilașii flămânzi ca pe lângă cățelușii ei, le-a dat să sugă și a început să-i lingă și să-i alinte, de parc-ar fi fost ai ei de când lumea.

Să-i fi văzut, măre, pe nepoții împăratului cum molfăiau veseli din țâțele pline ale fiarei sălbatice.

Și au tot supt frățiorii gemeni și azi, și mâine, și multe zile nenumărate, până când au crescut mărișori, de s-au ridicat dolofani, încât puteau să alerge pe la stâne cu haitele împreună.

Odată i-au zărit niște ciobani, cum alergau cu haita de lupi, după o turmă de oi.

Văzându-i, s-au mirat ciobanii ca de ceva nemaivăzut și nemaiauzit. Auzi dumneata! Doi

Decât toți ei erau mai voinici, ei erau mai frumoși, ei erau mai deștepți.

copii într-o ceată de lupi – să te crucești și iar să te crucești.

Și cum i-au văzut, s-au și luat în goană după ei să-i prindă.

Au alergat ciobanii, și au alergat – până când erau să cadă morți de oboseală, dar nu s-au lăsat până nu i-au prins. Iar după ce i-au prins, i-au legat frumos și i-au adus la stână.

De aici încolo, ce-au pățit ciobanii aceia până să îmblânzească pe cei doi nepoți de împărat, numai ei singuri, ciobanii, ar putea s-o spună.

Căci copilașii aceia erau voinici, frumoși și sănătoși, dar erau sălbatici, căci, auziți, cică urlau și mușcau întocmai ca lupoaica de la care supseseră lapte. Ei, în loc să mănânce ca ceilalți copii, mămăliguță ori pâinișoară, lapte fiert, carne gătită și plăcinte rumenite, doreau să mănânce lapte nefiert și carne crudă, nesărată, așa cum învățaseră ei cât trăiseră cu fiarele prin pădure.

Iar de vorbit, în loc să vorbească și ei dulce, dragălași, ca ceilalți copii, schinceau și lătrau, de nu puteai înțelege nimic de la ei.

De îmbrăcat, nu știau să se îmbrace, căci mama care îi crescuse – adică lupoaica – nu le făcuse niciodată nici cămăși, nici hăinuțe.

La adăpost în casă nu voiau să șadă, pe paturi moi nu le plăcea să se culce – ei aveau obicei să doarmă afară în culcușuri sau pe pământul rece.

Dar după multă stăruință și răbdare, ciobanii au deprins pe cei doi sălbaticuți cu viața și cu obiceiurile omenești. Astfel, încetul cu încetul, cei doi frațiori au început să mănânce lapte fiert și brânză cu mămăliguță; au început să mănânce carne friptă, fructe și pâine. Dar plăcinte rumenite, prăjituri și altele zaharicale tot nu mâncau, căci pe acolo nu se pomeneau atunci asemenea bunătați.

Au învățat să vorbească așa cum vorbeau ciobanii și să se îmbrace cum se îmbrăcau ei.

Iar cu vremea, s-au ridicat, măre, nepoții împăratului niște voinici mândri și frumoși de parcă erau doi crai din poveste. Erau niște voinici spătoși și puternici, că se duduia pământul când călcau și atât de pricepuți și de meșteri erau la luptă, încât niciun cioban, din câți erau prin

împrejurimi, nu se bizuia să se ia cu ei la întrecere.

Când se întâlneau cu flăcăii la joc, când se duceau la vânătoare, când apărau turmele de hoți și de fiare, întotdeauna ei erau cei din frunte.

Decât toți, ei erau mai voinici, ei erau mai frumoși, ei erau mai deștepți. Se vedea de departe că nu sunt ciobani, se vedea că sunt nepoți de împărat.

Mi-i cunoștea o lume, căci se dusese vestea de puterea, de frumusețea, de curajul și de vitejia lor, până dincolo de hotarele împărăției.

4. Nepoții scot pe bunic de la închisoare, și pe locul unde i-a găsit lupoaica întemeiază o cetate vestită

Și de la unul, una, de la altul, alta, numai ce-au aflat, mare, ciobănașii noștri, că se înrudesce cu împăratul, că bunicul și muma lor zac în temniță, că ei au fost osândiți la moarte, și să te mai ții, nene! Au pornit topiți de durere să-și caute măicuța, dar n-au găsit-o căci putrezise demult, demult, între zidurile temniței, răpusă de întunericul închisorii și de dorul micuților ei, care îi secasera inima. Atunci au turbat de mânie, au jurat să pedepsească pe cel vinovat; au sculat toți ciobanii de prin împrejurimi; și ca un potop s-au năpustit fără veste asupra împăratului; l-au prins și l-au băgat la închisoare. Iar pe bunicul lor l-au găsit albit de necazuri în fundul temniței, l-au scos cu mare alai, l-au tuns și l-au ras, că-i ajunsese părul și barba până la pământ și, cu multă cinste, l-au înălțat împărat, în locul care i se cuvenea. S-a înveselit tare atunci noul împărat, iar drept mulțumire a dăruit nepoților săi, *Romulus și Remus* – căci așa le erau numele –, o

moșie mare, mare cât jumătate din împărăția lui. Și s-au strâns, mare, cei doi ciobănași cu toți tovarășii lor de ciobănie și au făcut o cetate mare și puternică tocmai pe locul unde îi găsisse lupoaica și le dăduse lapte. Închegaseră ciobănașii noștri cetatea de bine, de rău, dar n-o botezaseră. Și trudeau și se chinuiau, ce nume mai potrivit și mai frumos să-i pună. Și să vedeți ce-au făcut. S-au înțeles cei doi frați-nepoți ai împăratului, să se suie pe un deal mare, cel mai mare de pe moșia lor, și să se uite în zare și acela să fie nașul și stăpânitorul cetății, care va zări mai mulți vulturi dintr-odată. *Remus* cică s-a uitat întâi, și a zărit 6 vulturi, iar *Romulus*, mai cu noroc decât fratele său, a zărit 12 vulturi și el a rămas să boteze și să stăpânească cetatea.

El, *Romulus*, a botezat-o *Roma*, după numele lui, și a stăpânit-o cu pace și cu bucurie vreme lungă, să-i ajungă, ba să-i mai și rămâie. Dar toți câți erau în cetatea aceea o duceau rău, rău de tot, din pricină că n-aveau femei. Și au voit să-și lege și ei capul ca toți oamenii, dar nimeni nu voia să-și mărite fetele după ei, căci ziceau că șefii lor au supt lapte de lupoaică și n-are să iasă din ei oameni de treabă. Și ce și-au pus în gând ciobănașii noștri!? Au născocit un joc frumos și minunat, de nu se mai pomenise până atunci pe fața pământului joc frumos și minunat ca acela. Să-i fi văzut, măi fraților, cum mai pisau pământul cu pași mărunți și repezi și cum se mai învârteau de sprinten ciobănașii noștri, de parcă-i puneai cu mâna. Și fiindcă în jocul lor minunat, ei se întorceau vesel, iute și mândru ca niște călușei boierești, i-au zis și ei jocului „jocul călușeiilor”, „jocul călușarilor”. Și d-atunci, iacă, a fost născocit jocul călușarilor, care se joacă și pe la noi în vremea Rusaliilor. Iar după ce au învățat ei bine, bine jocul, au ales o zi de sărbătoare, în

care au pofit la jocul lor minunat pe toți oamenii de prin cetățile vecine cu cetatea lor. Și s-au strâns megieșii¹, cu mic cu mare, să vadă și ei jocul cel minunat al romanilor, adică jocul ciobănașilor din cetatea lui Romulus. Și după ce s-au strâns megieșii cu finii și cu nașii, de parcă le puseseră oala² ai poznași de ciobănași, a ieșit Romulus, vătaful jocului, și-a făcut semn jucătorilor să înceapă. Și mi se învărteau, măre, flăcăiașii noștri sprinteni și ușurei ca niște păpuși, de rămăseseră musafirii cu mâinile la gură, fermecați de atâta mândrețe. Iar în toiul jocului, știi, colea, când se resfiră călușeii, numai ce-a dat semn vătaful jucătorilor și fiecare și-a luat câte o fată dintr-ale musafirilor, și toți au fugit cu ele în cetate. Iar după ce s-au văzut înăuntru, au închis porțile și au pofit pe musafiri să se gătească de nuntă. La început, părinții fetelor au socotit că le-o fi de glumă jucătorilor, că așa le-o fi jocul; dar mai pe urmă au văzut că se îngroașă gluma și s-au luat cu ei la ceartă. S-a făcut zarvă și gălceavă mare, până aproape, aproape să ajungă la bătaie. Dar încetul cu încetul, toate s-au potolit ca un foc de paie; socrii s-au împăcat cu ginerii și au făcut o nuntă mare și frumoasă de s-a veselit o împărăție întregă. Nuntașii erau toți sfetnicii împărăției; iar nun mare era chiar împăratul, cel cu barba colilie, bunicul lui Romulus și al lui Remus. S-au veselit și au chefuit, au închinat, au ciocnit și au golit la pahare, până când și nunul cel mare, împăratul, cam luase ursul de ureche. Iar când a fost la „*Nunească*” s-a încheiat o putere de horă, nenisorule, mare, mare, de nu-i vedeai marginile. Ce vreți, dacă numai ginerii și cu miresele treceau de două sute, ce să mai zicem

de lumea cealaltă, care venise dincotro vezi cu ochii, să vadă și ei minunea minunilor:

„O sută de nunți într-un oraș.
Și toate numai cu un naș.”

Ba, nici Păcală cică n-ar fi lipsit de la nuntă; căci, după spusa lui Moș-Glumici:

„El căra la vetre lemne, cu frigarea
Și ducea la mese glume, cu căldarea.”

5. Romanii cei vestiți plătesc bir lui Decebal, zmeul Codrilor

Și d-atunci s-au înmulțit, măi fraților, romanii noștri, cum se înmulțesc ciupercile, și s-au tot întins înlături cu hotarele împărăției lor, până au ajuns să cuprindă toate împărățiile vecine, încât au făcut o împărăție mare și puternică, de nu mai avea seamă pe lume, așa de mare și de puternică era. Căci toți craii și împărații care urmașeră lui Romulus pe scaunul împărăției fuseseră tot oameni unu' și unu', viteji și înțelepți și meșteri în ale războaielor, că mai rar împărăție pe lume care să fi avut stăpânitori așa de viteji și de înțelepți, ca împărăția romanilor. Dar și romanii de rând erau oameni drețiți și cinstiți și viteji de nu-și mai găseau pereche; oameni care țineau la împăratul și la țara lor, ca la ochii din cap.

Romanii țineau la legea și la obiceiurile lor cu sfințenie. Iar legi și obiceiuri bune ca ei niciun popor nu mai avea. Romanii erau voinici și mândri – așa de mândri și de voinici încât multă vreme și la multe neamuri a rămas vorba aceasta: „E voinic și mândru ca un roman!”

¹ megieșii = vecinii. (n.ed.)

² A-i pune (cuiva) oala = a face (cuiva) farmece, a(-l) fermeca). (n.ed.)

Romanii se îmbrăcau simplu – cu haine scurte de lână, peste care aruncau de obicei un fel de pelerină – pe care o purtau atârnată peste umăr și care se numea togă. Părul și-l tundeau mărunț, barba și mustățile și le râdeau.

Femeile romane creșteau copiii cu mare grijă, căci ele știau că omul ajunge bun ori rău, după cum îi este creșterea; căci după cum atunci când vrei să culegi roade bune, altoiești pomul și-l îngrijești la vreme, tot așa și când vrei să faci din copilul tău un om ales între oameni, trebuie să-i altoiești sufletul cu învățături bune și să-l îngrijești la vreme cu sfaturi și cu pilde frumoase.

Femeile romane îndemneau pe copilașii lor de mititei să fie muncitori, ascultători, răbdători și economi. Îi obișnuiau să fie curați și să fugă de murdărie, îi învățau să respecte pe bătrâni, să-și păstreze legea și obiceiurile și să-și iubească țara.

Nu e vorbă, femeile erau ajutate și de bărbații lor când era vorba să dea bună creștere copiilor. Căci romanul se ferea să nu dea copiilor săi pilde rele; așa că femeia putea să zică feciorului său, când îl trimitea la vreo treabă: „Fii muncitor și cinstit ca tatăl tău!”. Iar ca să ambiționeze pe copii, să fie și mai buni decât părinții lor, femeile îi sfătuiau zicând: „Copilul care face bine cât tatăl sau cât mama sa merită să poarte cu mândrie numele familiei; iar copilul care întreține în fapte bune pe tatăl și pe mama sa merită numele de *adevărat roman*.”

Femeile se purtau cât se poate de simplu, socotind că podoaba cea mai de preț pentru o femeie este sănătatea, faptele cele bune și copiii bine-crescuți.

Iar ca să înțelegeți cam în ce fel judecau despre podoabe și despre creșterea copiilor cucoanele cele bogate ale romanilor, cred că nu vă veți supăra dacă vă voi spune povestea aceasta:

„Era o cucoană bogată și vestită, pe care o chema Cornelia Grahă. Ea avea doi băieți, pe Caius și pe Tiberius.

Într-o zi, la Cornelia veni o cocoană de neam străin, împodobită cu fel și fel de brățări, de inele și de alte scumpeturi. Cornelia o primi fiind îmbrăcată simplu, curat și fără niciun fel de podoabă. Cucoana cea străină, știind-o bogată, o întrebă pe Cornelia:

„– *Cum? Așa te porți? N-ai giuvaieră? N-ai podoabe de preț?*

– *Ba am două pietre nestemate! răspunse Cornelia. Dacă dorești, pot să ți le arăt!*

– *Arată-mi-le!”*

Și Cornelia, alergând în odaia de alături și aducând pe cei doi băieți ai ei, îi arătă străinei, zicând:

„– *Iată, acestea sunt podoabele mele!*”

*
* * *

Toate popoarele pământului tremurau când auzeau de numele romanilor și mai toate li se supuseră, mai de voie, mai de nevoie, așa că de la o vreme, împărăția ciobănașilor din Roma trecuse cu hotarul ei peste munți și peste mări și cuprinsese aproape toată lumea. Numai pe aici, de la marginea Dunării până hei, în sus în creierii munților, din Maramureș, mai rămăsese o țară mândră și frumoasă ca gura raiului și care nu voia să se supună romanilor, nici de voie, nici de frică.

Și cum era să se supună, când era locuită de un popor mândru și viteaz și stăpânită de un rege vestit: Craiul Decebal, Zmeul Codrilor, care, când azvârlea cu buzduganul în văzduh, făcea să se clatine munții, să auie¹ văile și să tremure fiarele pădurilor, ghemuite în fundul culcușurilor.

Ba în loc să se supună de bună voie romanilor, Craiul Decebal se ridică cu o ceată de voynici, *de-ăi cu plete lungi pe spete*, se repezi ca o

¹ auie = a răsună prelung și monoton. (n.ed.)

nălucă în împărăția romanilor, îi luă fără veste și le trase un pui de bătaie, de au pomenit romanii multă vreme.

Toate ca toate, dar romanii, cei neîntrețuți în vitejie, o băgaseră pe mâneacă cu Zmeul Codrilor! Nu era lucru de joacă! Ce să facă? S-au sfătuit cu toții și au hotărât să-i plătească, în fiecare an, ceva drept cinste Craiului Decebal, ca să-i lase în pace.

Și Decebal, craiul, s-a învoit! Auzi, Dumneata! Cum să nu se învoiască, el, care avea o țărișoară micuță, că nici cât a suta parte din împărăția romanilor nu era, și cum să nu primească *bir* de la stăpânitorii lumii, căci, drept să vorbim, cam a *bir* mirosea cinstea romanilor.

Își găsiseră și romanii nănașul! Ajunseseră ei, din toată puterea și mărirea lor, să plătească bir și să se căciulească unui popor mic, atât de mic față de romani, încât ai fi zis că nu este nimic de capul lui și că romanii, cei mulți și vestiți, numai de-ar fi suflat asupra lui și l-ar fi prăpădit.

Dar se întâmplă uneori că cei mici și nebăgați în seamă se ridică, prin cumițenie, prin vitejie, deasupra celor mari și cu multă vază. De aceea e sfântă vorba: „Să nu prețuiești sacul mai mult decât acul!”, căci buturuga mică răstoarnă carul mare și ce nu tai cu plugul, rupi cu oticul.

6. Un popor mititel, dar Roma tremură de el

Văd eu că vă mirați și înțeleg că ați dori să știți ce neam era acela, așa neînsemnat și mititel, să tremure Roma de el! Și de aceea mă și grăbesc să vă spun:

Era neamul cel mândru și viteaz al dacilor. Acest neam își avea statornicia lui prin plaiul Carpaților, și el stăpânea tot întinsul pământului din Mare și Nistru până în Dunăre și Tisa.

Iar dacii aceștia așa oameni erau, așa se purtau și așa obiceiuri aveau că o lume luminată se

minuna de ei. Mai ales credința lor era lucru nemaiauzit pe la alte neamuri. Căci știți cum credeau ei! Ei credeau că viața aceasta pământescă e un chin și-o pedeapsă de la Dumnezeu, *Zalmoxe*; iar moartea este sfârșitul pedepsei și trecerea omului într-o viață de veci, unde nu este nici întristare, nici suspin, ci petrecere fără de sfârșit.

Să nu vă grăbiți a-mi zice că o astfel de credință nu e lucru de mirare, că și noi creștinii tot așa credem.

Să nu vă grăbiți a zice una ca aceasta, căci eu când vă spun de credința lor că „*era nemaiauzită pe la alte neamuri*” vă spun lucru judecat, limpede și curat, ca argintul strecurat.

Căci pe vremea craiului Decebal, creștinii erau atât de puțini și credința adevărului atât de puțin răspândită, că nici nu prea se știa despre ea, mai ales prin plaiurile Daciei, și apoi credința dacilor era așa de mii de ani, de când nici proorocii care au vestit venirea lui Hristos nu se născuseră și nu proorociseră.

Și fiindcă așa le era credința, că prin naștere omul vine pe lume să-și ispășească pedeapsa, iar prin moarte capătă iertare, dacii plângeau cu mare durere când se naștea câte un copil, zicând: „*Iată încă un nenorocit trimis în această vale a plângerii! Zalmoxe, fi îndurător și ține-l cât mai puțină vreme pe pământ!*”

Iar când murea omul, dacii se bucurau cu bucurie negrăită, zicând: „*Fericit cel care pleacă astăzi în împărăție lui Zalmoxe!*”

Ei pe toți câți mureau îi socoteau fericiți, dar mai fericiți îi socoteau pe cei care cădeau în războaie, omorâți de dușmani. Ei credeau că unii ca aceia se fac sfinți și sunt în mare cinste înaintea lui Dumnezeu.

De aceea doreau războaiele și nu numai că nu se temeau de moarte, dar se vârău orbește unde primejdia era mai mare, voind fiecare să fie trimis mai degrabă pe lumea celor fericiți.